

War and Turpentine

A book on the First World War, which made Stefan Hertmans popular with the general public. Before, he was considered a 'writers' writer'. War and Turpentine is a book on the destructive forces of the war and at the same time on the invincibility of the human spirit, the power of love and art.

Война и терпентин

Книга за Първата Световна Война, която направи Стефан Хертманс много популярен не само сред специалистите, но и сред широката публика. Книга за разрушителните сили на войната, но и за несломимостта на човешкия дух, любовта, изкуството.

Стефах Хертманс

Преведени фрагменти от електронното издание на книгата, на основата на 14-тото печатно издание 2013 г., De Bezige Bij, Amsterdam/Antwerpen

Стр. 374

Има нещо в изчезналия морален ориентир на едновременния войник, което за нас, съвременниците на терористични атаки и виртуално насилие, е почти немислимо. Моралът на насилието претърпя прелом. Поколението Белгийски войници, което бе натикано в чудовищните дула на немските бойни машини през първата година на войната, бе възпитано с висшите морални стойности на 19-я век – гордост, чест, наивни идеали. Техният военен морал бе основан на високоценени добродетели: безстрашие, дисциплина, чест, любов към ежедневния марш, уважение към природата и към хората, почтеност и готовност да се сражават като истински мъже. Носеха със себе си книги, между които и истинска литература, четеше се на глас, често поезия, без значение, че бе бомбастична. Придържаша се към християнския морал, отхвърляха абсолютно сексуалните издевателства, бяха умерени и често пълни въздържатели по отношение на алкохола. Военният трабваше да бъде пример за цивилното население, което разчиташе на защита от негова страна.

Всички тези едновременни добродетели загинаха в ада на окопите на Първата Световна Война. Войниците бяха умишлено напивани преди да ги закарат на огневата линия (едно от големите табута за патриотично настроените историци, но разказите на моя дядо не оставяха никакво съмнение за това). Появиха се разни тайни 'заведения' и към края на войната бяха вече навсякъде, дядо ми ги наричаше (шушу-мушу), където войниците бяха окуражавани да задоволяват фрустрираните си сексуални желания, често не по най-елегантния начин. Заведения от този вид бяха новост, особено в този

им организиран и официално подкрепян вид. Жестокостите и масовите убийства промениха завинаги морала, светогледа, менталитета и нравите на това поколение.

Стр. 383

Годината е 1919. В изтощената Европа бушува Испанския грип. Говори се, че вирусът е донесен на стария континент от Американските войници и по ирония на съдбата се разпространява светкавично заради масовите тържества послучай края на войната. В световен мащаб вирусът отнема живота на 100 милиона души, десетократно по-голям брой жертви от тези при току що завършилата жестока война. Испанският грип колкото и да е странно поражява предимно млади хора и в един момент дядо ми се опасява, че и той е заразен. Кашля, има трмпература, болки в гърлото – първите симптоми. На легло е и всички наоколо чакат в страх, но след седмица излиза от опасността. Но тоно тогава се разболява милата му Мария Емелия, тя е бледа и изтощена, на ръба на припадъка, кръвното ѝ налягане е ниско. Един ден на излизане от киното тя губи за момент съзнание; той я придържа докато дойде на себе си. Няма ми нищо, казва тя, тези картини от войната в прегледа... нямах представа през какво си минал. В неделата след този инцидент, когато се разхождат между лехите с цветя в Каутер, тя се чувства зле и той я отвежда къщи, трябва да легне незабавно. След няколко дни тя кашля ужасно и не може да задържи никаква храна. Болестта я изтощава, тя се топи перд очите му, той е до леглото ѝ всяка вечер и държи ръцете ѝ в своите. Разговарят угрижено за бъдещето си. И тогава се появява усложнение; Мария Емелия получава възпаление на белите дробове. В този момент няма нищо на разположение, което да облекчи страданието ѝ. Антибиотиците биват открити в 1928, пеницилинът също в 1928, кортизонът ще бъде открит за първи път в надбъбречната кора в 1935, разширяващивт бронхите фенотерол намира широко приложение едва в края на двадесети век. За няколко седмици той е свидетел как гордата му любима се стапя и се превръща в кашляща, изтощена сянка и когато започва да не ѝ стига въздухът и не може да си поеме дъх, както в спомените му и баща му се бори за глътка въздух, си мисли, че ще полудее. Констатират вода в дробовете ѝ. Фатално усложнение.

Един ден тя му казва: ' Връщам ти обратно свободата, с мен нямаш бъдеще.'

' Мария, моля те!', умолява я той, 'Не казвай това, за бога, имаш само температура, нищо ти няма!' Взема ръцете ѝ в своите. Несравнимо красивите ѝ, бледи очи го гледат толкова дълго и пронизващо, че той се вледенява и го обзема отново ужасът, който е мислел, че е оставил в миналото, след края на войната. Стомахът му се свива, чувства се замаян, преглъща и се хвърля върху нея, с лице в свободнопадащите ѝ черни коси. Докато той плаче отчаян, тя продължава мълчаливо и втрещено да гали косите му, с невиждащ поглед.

Разказите за смъртта ѝ се припомнях само когато дядо го нямаше наоколо. Трябва да е било ужасяващо. Водата в дробовете ѝ ги надула до такава степен, че те буквално затиснали сърцето ѝ, което както е известно, причинява непоносима болка, През последните си дни тя се молела да дойде смъртта и в часовете преди края отново 'освободила' дядо ми от 'задълженията му спрямо нея' – думи, както разказвах,

го караха да плаче и петдесет години по-късно. Тя починала в ръцете му, в болезнени конвулсии, все по-силни заради притиснатото сърце; вече в безсъзнание – тя лежала безжизнена в ръцете му, докато издъхнала.

Родителите ѝ, които вече се били сприятелили с неговата майка, минавали редовно да се видят. Водели със себе си редовно най-голямата си дъщеря, останала единствено жива, срамежливата, мълчалива, непопулярна Габриеле, по онова време надхвърлила трийсетте и както по онова време безмилостно казваха: 'стара мома'. След няколко месеца баща ѝ Гис извикал при себе си дядо ми на четири очи и настоял този чудесен млад мъж да не изостави задълженията си към семейството. Той разбрал намека. Събрал кураж, поискал една седмица време да помисли и направил това, което винаги правил – казал 'да' защото го молели за нещо.

На Вашите заповеди, господин комендант!

Стр. 387

Когато се родила дъщеря им, майка ми, той настоял и тя да се казва Мария Емелия. Габриеле можеше да каже само 'да', защо да не почетеше и тя смъртта на мъртвата си сестра, която във всичко бе по-добрата, по-умната, по-елегантната, зашеметяваща? Преди години баща ми ми довери, че сперед него Мария Емелия Гис трябва да е била жизнена, любвеобилна жена, също като майка ми и той ми даде недвусмислено да разбере какво точно имаше предвид; знам, че през целия си брак родителите ми имаха интензивна и физически изпълнена с любов връзка и това би намерил несъмнено и моят дядо в неговата Мария Емелия. Вместо това той прекара безрадостно живота си до една добросърдечна, но лишена от страст жена, която спеше с шлифер, защото съпругът ѝ понякога имаше тези животински наклонности и вероятно поради тях дръзкото желание да я прегърне.

Стр. 390

Как ли изглежда жовотът, ако трябва да го изкара човек със сестрата на голямата си любов? Да виждаш прилики от пламенната Мария Емелия в срамежливата Габриеле, жена, която отхвърляше прегръдката му. Помагаше ли му това да остане верен на голямата си любов? Дали пък именно фактът, че някои от чертите ѝ неизбежно се разпознаваха в другата жена, не го измъчваше толкова много? Не правеше ли всичко възможно да избегне това? Не е ли изградена илюзията за любовта върху незаменимостта и уникалността на любимия човек? Тази полу-прилика с любимата и чувството, че нещо не е точно както трябва – не разрушаваше ли любимия образ в неговата същност? И не е ли това трудно поносимо и за другата жена, на която ѝ е отредено да има определени черти на предшественицата си, но да не е никога като нея? Дали това не обесняваше отхвърлянето на интимността от страна на баба ми, дали тя мълчаливо не предусещаше това, разбираше го, страдаше и го намираше за унизително. И дали в опитите си за близост със съпругата си той не ухажваше спомена за мъртвата ѝ сестра? И ако това беше така, не беше ли изневяра именно моментът, в който посягаше да прегърне жена си и за жалост бе постоянно отблъскван? Не беше ли

това ново изтезание след агонията на първоначалната загуба? Как ли беше успял да премине от състоянието на първоначалната си влюбеност в пламенната Мария Емелия към по-късната привързаност към сдържаната Габриеле?

Не съм запознат с тънкостите на неврологията, за да разбера какво точно се случва, когато сме поразени като от гръм от чертите на дадена личност, от фигурата ѝ, погледа ѝ, маниерите ѝ - всичко, което я отделя от другите и за нас я прави единствената. Подозирам, че сложни елементи се комбинират в такъв момент, един вид асоциативна експлозия, носеща впечатлението за уникалност, чувството, че всичко това има непосредствено и безусловно значение и дълбок смисъл. Който е влюбен, вижда символи и в най-обикновените неща. Най-сложно ми се струва естественото сливане на физическите черти на любимата с непроницаемата маса психически, и емоционални ефекти върху мозъка на влюбения. В случая с дядо ми имаше и трети елемент: приликата – физическа и като характер – между собствената му, обожавана от него, майка и голямата му любов. А не беше ли тази прилика плод на собственото му въображение? Но и в спомените на възрастни роднини голямата му любов приличаше на майка му.

В този четириъгълник с четири жени – майка му, мъртвата любима, нейната по-голяма сестра, дъщеря му с фаталното име...моят дядо прекара живота си. Единственото му спасение бе бягството в света на изобразителното изкуство – идеализираните, вечно млади фигури от платната на Рафаел и Джорджоне, изящия портрет на голата Диана с Калисто на Палма ил Векио, Венера от Урбино на Тициан, множеството чувствени млади жени от фреските на Тиєполо...

© Цвета Велинова

17 07 2016